

การเปรียบเทียบเครื่องรางไทยและญี่ปุ่น: ประเภท

สุพรชัย ปิยะรัตน์วนกุล¹

¹สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

*supornchaip43@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเครื่องรางไทยและญี่ปุ่นในด้านประเภท ผลการศึกษาพบว่า เครื่องรางไทยสามารถแบ่งได้ 6 ประเภท โดยใช้เกณฑ์วิธีใช้เครื่องราง คือ 1. เครื่องคล้อง เครื่องผูก เครื่องคาด 2. เครื่องฝัง 3. เครื่องอม 4. เครื่องทา 5. เครื่องถือและศาสตราวุธ 6. พระเครื่องและพระพิมพ์ แต่เครื่องรางญี่ปุ่น สามารถแบ่งได้ 3 ประเภท โดยใช้เกณฑ์สรรพคุณ คือ 1. กลุ่มเครื่องรางเสริม 2. กลุ่มเครื่องรางกัน 3. กลุ่มเครื่องรางแก้

คำสำคัญ: เปรียบเทียบ, เครื่องรางไทย, เครื่องรางญี่ปุ่น, ประเภท

The Comparative Studies between Thai and Japanese Amulets: Types

Supornchai Piyaratwanakul¹

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

* supornchaip43@gmail.com

Abstract

This article aims to demonstrate the comparative studies between Thai amulets and Japanese's focusing on types. The study revealed that Thai amulets can be classified into 6 types, 1. Wearing as a pendant 2. Embedding under the skin 3. Putting it in one's mouth 4. Apply to the skin 5. Edged tool 6. Buddha Images and Terracotta Votive Tablets. But Japanese's ones can be classified into 3 types, 1. Amulets for Encouragement 2. Amulets for Protection 3. Amulets for Elimination

Keywords: Comparative Studies, Thai Amulets, Japanese Amulets, Types

1. บทนำ

จากงานวิจัยของศรีศักร วัลลิโภดม (2537) ได้กล่าวเกี่ยวกับเครื่องรางไว้ว่า เครื่องรางเป็นของที่มีมานาน อาจคู่มากับพัฒนาการของมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาก็ว่าได้ เพราะเรื่องของความเชื่อเป็นสถาบันอย่างหนึ่งที่สัมพันธ์กับความเป็นมนุษย์ของคนเรา เป็นสิ่งจำเป็นในการป้องกันภัยอันเกิดจากการกระทำของสิ่งนอกเหนือธรรมชาติที่มนุษย์ควบคุมไม่ได้ด้วยวิธีการที่เป็นเหตุเป็นผลทางวิทยาศาสตร์

เมื่อมนุษย์มีความกลัว ได้แก่ ความกลัวภัย กลัวความเจ็บป่วย กลัวความล้มเหลว มนุษย์มีความปรารถนาที่จะใช้ตัวช่วยนอกเหนือจากการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน จึงมองหาสิ่งที่พึ่งบางอย่าง นักบวชในศาสนา ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณจึงคิดที่จะหาสิ่งเหล่านี้ตอบสนองให้กับศาสนิกชนของตน โดยทำให้อยู่ในรูปแบบของสมนาคุณ สิ้นค้า ของที่ระลึก ถือเป็นรายได้ทางหนึ่งที่จะทำนุบำรุงองค์กรทางศาสนาของตนเองด้วย สิ่งที่ถูกกล่าวมานั้น คือ “เครื่องราง” ซึ่ง Williams (1992) กล่าวเกี่ยวกับเครื่องรางญี่ปุ่นว่า ในความหลากหลายอันหนึ่งในบรรดาวิถีทั่วไปในสังคม ชาวญี่ปุ่นแสวงหาหลักประกันทางศาสนาที่จะคุ้มครองตนจากโชคร้ายที่ปรากฏให้เห็นได้ทั่วไป O-mamori หรือเครื่องรางเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของวัดและศาลเจ้าเป็นจำนวนมาก

เครื่องรางที่ประเทศญี่ปุ่น ปกติจะมีขายในพื้นที่ทางศาสนา เครื่องรางยังสามารถพบได้ที่วัดพุทธและสามารถพบเจอที่ศาลเจ้าชินโตได้พอ ๆ กัน นอกจากนี้เครื่องรางสามารถพบได้ตามร้านค้าทั่วไปด้วย เครื่องรางที่พบเจอที่ร้านค้าทั่วไปได้ถูกพระนำมาวางขายสำหรับพิธีกรรมและการสวดอ้อนวอน แต่ไม่ใช่ทุกที่จะเป็นเช่นที่กล่าวมาเสมอไป ถึงแม้ว่าเครื่องรางจะมีขายที่ไหนก็ตาม ชาวญี่ปุ่นก็ยังคงจัดให้สิ่งนั้นเป็นเครื่องราง (Hafbergsdóttir, 2010)

สำหรับประเทศไทยมีหลายสิ่งที่มีเป็นเครื่องราง เช่น พระเครื่อง ฆ้อง สุนทราวาณิช (2551) ได้กล่าวเกี่ยวกับพระเครื่องว่า พระเครื่องหรือวัตถุมงคลแบบพุทธนั้น นอกจากมีสถานะเป็นวัฒนธรรมที่เรียกว่า “วัฒนธรรมพระเครื่อง” แล้ว ยังอาจนับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมแขนงหนึ่งที่มีบทบาทไม่น้อยในระบบเศรษฐกิจของไทย

จากงานวิจัยของ Won-in (2011) ให้ความเห็นเกี่ยวกับเครื่องรางของคนไทยว่า คนไทยและชาวพุทธเชื่อว่าเครื่องรางที่ดูเหมือนเป็นรูปของพระพุทธเจ้าที่ซึ่งสวมใส่อยู่บนคอของพวกเขา จะปกป้องพวกเขาจากโรคภัย อิทธิพลจากเวทย์

มนต์คาถา และอุบัติเหตุ นอกจากนี้ส่วนดุสิตโพล (2561) มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ได้สำรวจความคิดเห็นของชาวพุทธที่มีต่อพระเครื่องทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 1,126 คน ในประเด็นคนไทยห้อยและแขวนพระมากน้อยเพียงใด? พบว่าคำตอบที่ประชาชนตอบมากที่สุดร้อยละ 70.30 คือ ห้อยหรือแขวน เพราะมีความศรัทธา เลื่อมใส มีแล้วรู้สึกอุ่นใจ ปลอดภัย รองลงมาร้อยละ 29.70 ได้แก่ ไม่ห้อยหรือไม่แขวน

จะเห็นได้ว่าเครื่องรางของขลังของไทยและญี่ปุ่น เป็นสิ่งที่พบได้ทั่วไป ในในฐานะที่เป็นสินค้าทางศาสนาและวัฒนธรรม และเป็นสิ่งที่ทำให้คนทั้งสองชาติอบอุ่นใจ เครื่องรางน่าจะมีหลากหลายรูปแบบ ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาและนำมาเปรียบเทียบ

2. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือ เพื่อเปรียบเทียบเครื่องรางไทยและญี่ปุ่นในแง่ของการจัดแบ่งประเภท ขอบเขตของบทความวิชาการเรื่องการเปรียบเทียบเครื่องรางไทยและญี่ปุ่นนี้ ผู้เขียนใช้เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นคลังข้อมูลหลักเพื่อแสดงประเภทเครื่องรางของไทย เนื่องจากเป็นวรรณคดีที่ในแต่ละตอนมีการกล่าวเกี่ยวกับการใช้เครื่องรางไว้มากที่สุด และใช้วิจัยของ Fujikawa (1985) และ Escudero (2015) เป็นคลังข้อมูลเพื่อแสดงประเภทเครื่องรางของญี่ปุ่น นอกจากนี้เพื่อไม่ให้เกิดบทความที่มีขอบเขตกว้างเกินไป ผู้เขียนจึงไม่นับรวมเครื่องรางที่ใช้ตั้งไว้กับที่เฉพาะ หรือเครื่องรางขนาดใหญ่ เครื่องรางที่เป็นสินแร่ดิบ อัญมณี หินกึ่งอัญมณี หรือแร่ธาตุที่ยังไม่ได้ผ่านกรรมวิธีแปรรูป ส่วนใดส่วนหนึ่งของพืชหรือสัตว์ เช่น เขี้ยว งา รูปจำลองสัตว์ เครื่องรางที่เป็นรูปจำลองของอวัยวะเพศ (Erotic Charms) เช่น ปลัดขิก แม่เปือ ม้าเสพนาง เป็นต้น

ในบทความนี้ ผู้เขียนกำหนดนิยามของคำว่า “เครื่องราง” (Amulets, Charms, Talismans) ว่าหมายถึง วัตถุที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยมนุษย์โดยมีมูลฐานเกี่ยวเนื่องกับศาสนา มีขนาดเล็กที่พอจะพกติดตัวไปได้ และเชื่อว่าจะช่วยอำนวยผลตามสรรพคุณ (Intended function) ของเครื่องรางชนิดนั้น ๆ ได้แก่ ป้องกันภัย เป็นเสน่ห์ดึงดูดผู้พบเห็น ส่งเสริมกำลังใจในการทำงาน การศึกษา สุขภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้เขียนกำหนดนิยามของคำว่า “สรรพคุณ” ไว้ดังต่อไปนี้ “สรรพคุณ” (Intended Function) หมายถึง อำนาจที่มีอยู่ในเครื่องรางที่ผู้ผลิตออกแบบไว้เพื่อให้ผู้ใช้เกิดผลลัพธ์ตามเจตนา ในภาษาญี่ปุ่นใช้คำว่า 利益 (Rieki) ซึ่งแปลว่าผลประโยชน์ ศัพท์เฉพาะทางภาษาไทย ตรงกับคำว่า พุทธคุณ ได้แก่ ป้องกันภัย เป็นเสน่ห์ดึงดูดผู้พบเห็น ส่งเสริมกำลังใจในการทำงาน การศึกษา สุขภาพ มั่งคั่ง ร่ำรวย เป็นต้น

3. การเปรียบเทียบเครื่องรางไทยและญี่ปุ่น

3.1 เครื่องรางไทย

ผู้เขียนแบ่งเครื่องรางไทยเป็น 6 ประเภท โดยใช้เกณฑ์วิธีใช้เครื่องราง ได้ดังต่อไปนี้

3.1.1 เครื่องคล้อง เครื่องผูก เครื่องคาด

3.1.2 เครื่องฝังใต้ผิวหนัง

3.1.3 เครื่องอมในปากหรือสูดดม

3.1.4 เครื่องทา

3.1.5 เครื่องถือและศาสตราวุธ

3.1.6 พระเครื่องและพระพิมพ์

3.1.1 เครื่องคล้อง เครื่องผูก เครื่องคาด

เครื่องคล้อง เครื่องผูก เครื่องคาด ได้แก่ ตะกรุด มงคล ผ้าประเจียด ผ้ายันต์ จากงานประพันธ์เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนของสุนทรภู่ในสมัยรัชกาลที่ 2 ฉบับหอสมุดวชิรญาณ ผู้เขียนพบว่าเป็นคลังข้อมูลที่กล่าวถึงการใช้เครื่องรางของตัวละครไว้มาก สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ชีวิตของคนไทยที่สัมพันธ์กับเครื่องราง ดังเช่น ตอนที่ 29 ขุนแผนแก้พระทัยน้ำ ได้กล่าวเกี่ยวกับเครื่องคล้องไว้ดังนี้

พรหมศรสามะยังสังข์อาสา	เราคอยทำตัดทัพให้ยับย่น
ถ้าได้นิกลองน้อยแล้วถอยตน	ห้องกระแตรับรันแรงเข้าไป
สั่งกันเสร็จจรพรจบอาวุธ	<u>คาดตะกรุดโพกประเจียดมงคลใส่</u>
พรหมศรคุมอาสาแยกขวาไป	สามะยังคุมไพร่แยกซ้ายจร

3.1.2 เครื่องฝังใต้ผิวหนัง

เครื่องฝังใต้ผิวหนัง เช่น เข็มทำจากโลหะชนิดต่าง ๆ ตะกรุดขนาดเล็ก เป็นต้น ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดวชิรญาณ ตอนที่ 29 ขุนแผนแก้พระทัยน้ำก็ได้อีกกล่าวถึงตัวละครในเรื่องว่า เริ่มมีการใช้ “เครื่องฝัง” บ้างแล้ว ดังนี้

สีข้างสักอักขระนะจิงง	ศิระฝังพลอยนิลเม็ดจินดา
<u>ฝังเข็มเล่มทองไว้สองไหล่</u>	ฝังเพชรเม็ดใหญ่ไว้แสบหน้า
ฝังก้อนเหล็กไหลไว้อุรา	ข้างหลังฝังเทียนคล้าแก้วตาแมว

3.1.3 เครื่องอมในปากหรือลูกอม

เครื่องอมในปากหรือลูกอม ได้แก่ ตะกรุดขนาดเล็ก, พระเครื่องขนาดเล็ก จากเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดวชิรญาณ ตอนที่ 19 ขุนช้างตามนางวันทอง ได้กล่าวถึงการอม “พระภควัม” หรือพระปิดตา ไว้ในปากเพื่อการสะกดไว้ดังนี้

จัดแจงแต่งตัวนุ่งยก	เข็มขัดรัดดอกแล้วโจงหาง
ผูกตัวเข้าเป็นพรวนลั่นเครื่องราง	พระปรอทสอดหว่างมวงคลวง
ลูกไซ่ตันทองแดงกำแพงเพชร	ไซ่เบ็ดเป็นหินขมิ้นผง
ตะกรุดโทนของท่านอาจารย์คง	แล้วอมองค์พระภควัมล้ำจิงง

พระภควัม หรือพระปิดตา หรือพระปิดทวาร เป็นเครื่องรางประเภทพระเครื่อง แต่เพื่อให้สะดวกต่อการใช้ ผู้ใช้จึงอมไว้ในปาก ผู้เขียนจึงขอจัดพระเครื่องขนาดเล็กเป็นเครื่องอมด้วย

3.1.4 เครื่องทาที่ผิวหนัง

เครื่องทาที่ผิวหนัง ได้แก่ ซี้ผึ้ง สีผึ้ง และน้ำมันหอม สำหรับกลไกการทำงานของเครื่องรางที่เป็นเครื่องทานี้ ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะใช้หลักการทาของเครื่องหอมหรือน้ำหอมทั่วไป กล่าวคือการใช้ทำให้เกิดเสน่ห์ต่อผู้อื่นด้วยวัตถุธาตุอย่างเช่นเครื่องรางชนิดอื่น ๆ อย่างเดียวกัน ไม่น่าเชื่อถือเพียงพอที่จะทำให้ผู้ใช้นั้นมีประสิทธิภาพ ผู้สร้างจึงต้องใช้การส่งกลิ่นเครื่องหอมเป็นตัวนำ (Agent) ไปสู่บุคคลอื่นซึ่งจะดูเป็นรูปธรรมที่สุด

3.1.5 เครื่องถือและศาสตราวุธ

เครื่องถือและศาสตราวุธ เช่น ประคำมือ ไม้เท้า ไม้ตะพด มีด ดาบ เครื่องถือบางอย่างไม่ได้เน้นไปที่การใช้งานตามหน้าที่ของเครื่องถือนั้น เช่น มีด ดาบ อาจเป็นมีดแต่ไม่ใช่ฟันแทงต่อสู้ตามหน้าที่ของมีด ดาบ ผู้ใช้นำไปลงอักขระ ปลุกเสกแล้วนำมาใช้อย่างเครื่องราง ได้แก่ มีดหมอ ดาบศรีภุชชัย ดาบฟ้าฟื้น เป็นต้น ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดวชิรญาณ ตอนที่ 32 ขุนแผนตีดาบฟ้าฟื้น กล่าวถึงตอนหนึ่งว่ามีการตีดาบที่เป็นเครื่องรางว่า

ครั้งนี้ได้พิชัยฤกษ์ราชฤทธิ	พระอาทิตย์เที่ยงฤกษ์ราชสีห์
ขุนแผนสูบลูกให้แดงดี	นายช่างตีศรีรูปให้เรียวยาลัย
ที่ตรงกลางกว้างสามนิ้วกึ่ง	ยาวถึงคอกกำมาหน้าลูกไก่
เผาขุบสามแดงแทงตะไค	บัดเดี่ยวใจเกลี้ยงปล้นเป็นมันยับ
อานตีมิได้มีขนแมวพาด	เลื่อมปราดเนื้อเขี้ยวคุมคหมัน
เลื่อมพรายคล้ายแสงแมลงทับ	ปลั่งปลายวาวจับแสงตะวัน
ดำนั่นทำด้วยไม้ชัยพฤกษ์	จารึกยันต์พุทธจักรที่เหล็กกัน
เอาผมพรายร้อยดูประจุปล้น	แล้วเอาขันกรอกด้ามเสียบัดล

3.1.6 พระเครื่องและพระพิมพ์

ฉลอง สุนทรวานิชย์ (2551) กล่าวถึงพระเครื่องว่า พระเครื่อง (Buddha Images) หมายถึงเครื่องรางที่ทำขึ้นตามคติพุทธศาสนา เป็นพระพุทธรูปหรือพระรูปของพุทธสาวกผู้เป็นพระอรหันต์ และรูปของพระภิกษุทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่หรือล่วงลับดับขันธไปแล้วที่เป็นที่เคารพนับถือว่าเป็นเกจิอาจารย์ที่ทรงคุณวิเศษ พระเครื่องโดยทั่วไปมีขนาดเล็กที่พกติดตัวได้ อาจสร้างเป็นพระพิมพ์ พระพิมพ์ดินเผา นอกจากนี้ยังมีการนำพระพิมพ์ (Terracotta Votive Tablets) ที่มีขนาดไม่ใหญ่นักไปมาใช้ในฐานะเป็นเครื่องราง

เกี่ยวกับพระพิมพ์ (Terracotta Votive Tablets) กรมศิลปากร (2502, หน้า 6) กล่าวไว้ว่า “พระพิมพ์ซึ่งขึ้นต้นทำแทนของหรือรูปเป็นที่ระลึกของสังฆนิยสถานนั้น ได้กลายเป็นรูปอันสำคัญชนิดหนึ่งขึ้นโดยลำดับ และเป็นของถูก ๆ ซึ่งทำให้คนจน ๆ สามารถได้ส่วนกุศลกับเขาด้วย คือว่ารูปพระพิมพ์หรือคาถาอันได้จารึกที่พระพิมพ์เป็นเครื่องทำให้คนกลับใจนับถือศาสนาเหมือนกับมนต์อันศักดิ์สิทธิ์นั้น เป็นบุญกุศลของคนจน ๆ ผู้ได้สร้างพระพิมพ์ถูก ๆ นั้นขึ้นด้วยเหมือนกัน และทุกวันนี้ก็ยังได้ใช้เป็นเครื่องราง อันเข้าใจกันว่าเป็นของคงกระพันชาตรีกันอยู่มาก จะเห็นได้ว่าพระพิมพ์ถือกำเนิดจากศรัทธาในพุทธศาสนา หวังว่าการสร้างขึ้นจะได้รับบุญกุศล ซึ่งไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการสร้างให้ใช้เป็นเครื่องรางอย่างปัจจุบัน แต่ปัจจุบันได้กลายมาถือถือเป็นเครื่องรางที่เชื่อว่าใช้ให้ผลทางคงกระพันชาตรี” จะเห็นได้ว่าทั้งพระพิมพ์และพระเครื่องในปัจจุบันกลายเป็นเครื่องรางชนิดหนึ่งของคนไทย ผู้เขียนจึงจัดพระพิมพ์และพระเครื่องเป็นเครื่องรางชนิดหนึ่งด้วย

3.2 เครื่องรางญี่ปุ่น

งานวิจัยเกี่ยวข้องกับเครื่องรางญี่ปุ่นกล่าวถึง เครื่องรางที่ญี่ปุ่นเรียกว่า O-mamori คำว่า 守り (mamori) เป็นส่วนหนึ่งของคำว่า 守り (O-mamori) แปลตามศัพท์หมายถึง “การปกป้อง” หรือ “การคุ้มครอง” (Mendes, 2015)

งานวิจัยของ Fukuda (1986, หน้า 65) กล่าวถึงเครื่องรางญี่ปุ่นว่า “สิ่งที่เรียกว่าเครื่องรางโดยทั่วไปนั้น เป็นสิ่งที่เขียนเครื่องหมายของเทพเจ้าบ้าง ชื่อของเทพเจ้าบ้างลงในกระดาษแผ่นเล็ก ๆ หรือลงในไม้ชิ้นเล็ก ๆ และเป็นนามเรียกของสิ่งที่เชื่อกันว่าจะคุ้มครองตัวด้วยอำนาจของพุทธ-เทพเจ้า คนสมัยก่อนใช้ชีวิตอยู่กับเครื่องราง คนสมัยนี้เป็นของที่แสดงให้เห็นความเกี่ยวข้องกับเสื้อผ้าอาภรณ์ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือเป็นส่วนหนึ่งของการแต่งตัว เราจะแยกสิ่งที่เรียกว่าเครื่องราง (O-mamori) ที่ซึ่งเป็นของสำหรับพกติดตัว ออกจากสิ่งที่เรียกว่าแผ่นป้ายวัตถุมงคล (O-fuda) ที่ซึ่งมีไว้แปะติดที่ภายนอกหรือภายในของบ้าน เราจะนำเครื่องราง (O-mamori) ติดที่เนื้อตัวโดยตรง หรือว่าจะติดไว้ที่เสื้อผ้าที่สวมใส่บนร่างกายก็ได้ ไม่ว่าจะด้วยวิธีไหน โดยสภาพของกระดาษแผ่นเล็ก ๆ หรือไม้ชิ้นเล็ก ๆ การพกติดตัวจะลำบาก เครื่องรางจึงเป็นของที่ต้องบรรจุอยู่ในถุงเครื่องราง”

ดังนั้นผู้เขียนจึงสรุปว่า เครื่องรางญี่ปุ่นหมายถึง ฤกษ์ขนาดเล็กที่ภายในบรรจุสิ่งที่เป็นมงคลเอาไว้ ได้แก่ กระดาษที่เขียนชื่อของพระ เทพเจ้า หรือไม้ชิ้นเล็ก ๆ ที่เป็นสัญลักษณ์แทนพระ เทพเจ้า มีจำหน่ายที่วัดหรือศาลเจ้า ใช้พกติดตัวอย่างเครื่องประดับเสื้อผ้าอาภรณ์หรือพกพาไว้ในร่มผ้า โดยเชื่อว่าจะคุ้มครองตัวให้พ้นจากเรื่องไม่ดีและอำนวยให้เกิดเรื่องดีได้

3.3 ประเภทของเครื่องรางญี่ปุ่น

Mendes (2015) กล่าวถึงรูปลักษณะของเครื่องรางญี่ปุ่นที่มีเชื่อกันว่า เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้สร้างสรรค์หน้าใหม่ใหม่ของเครื่องรางญี่ปุ่น เช่น ทำเป็นสายสำหรับห้อยไว้กับโทรศัพท์มือถือ เป็นการพัฒนาที่ช่วยให้นำเครื่องรางญี่ปุ่นไปสู่วัตถุที่ประดับตกแต่งส่วนบุคคล และกล่าวต่ออีกว่า โทรศัพท์มือถือได้กลายเป็นหนึ่งในวัตถุส่วนบุคคลในวัฒนธรรมญี่ปุ่น ที่ญี่ปุ่นโดยปกติแล้วสำหรับวัยรุ่นหนุ่มสาวโทรศัพท์มือถือเป็นมากกว่าเครื่องมือ พวกวัยรุ่นถูกกระตุ้นอย่างมากที่จะทำให้เกิดภาพเพื่อฝันและดัดแปลงโทรศัพท์มือถือให้เป็นเครื่องมือที่ทำให้โชคดี เป็นเพื่อนแท้ หรือเป็นสัตว์เลี้ยง แพชั่นนี้เองจึงถูกวัดและศาลเจ้าถกควยนำเครื่องรางมาเป็นวัตถุที่จะแขวนอยู่ที่โทรศัพท์มือถือ กุญแจ กระเป๋า หรือในรถ

จะเห็นได้ว่าเครื่องรางญี่ปุ่นมีประโยชน์ไว้สำหรับเป็นเครื่องห้อยเพื่อตกแต่งโดยเฉพาะ และในงานวิจัยเกี่ยวกับเครื่องรางญี่ปุ่นหลายชิ้นที่ผู้เขียนได้ศึกษา จะแบ่งเครื่องรางโดยใช้สรรพคุณ (Intended Function) หรือ利基 (Rieki) เป็นเกณฑ์

ในที่นี้จะยกงานวิจัยเกี่ยวกับประเภทของเครื่องรางญี่ปุ่นที่ Fujikawa (1985) แบ่งเครื่องรางออกเป็น 5 ประเภท คือ เสริมดวง (Kaiun) สมหวังในความรัก (Enmusubi) ล้างชวย (Engiri) ไล่ปีศาจ และขจัดภัยพิบัติ

นอกจากนี้งานวิจัยของ Escudero (2015) ได้แบ่งเครื่องรางออกเป็น 8 ประเภท คือ ปลอดภัยบนท้องถนน (Kotsu anzen) แก้วหรือปัดทุกข์ (Yaku yoke) เสริมดวง เสริมโชคลาภ (Kaiun) ประสบความสำเร็จในการศึกษาหรือสอบผ่าน (Gakugyo joju) กิจการ การค้ารุ่งเรือง (Shobai hanjo) สมหวังในความรัก (Enmusubi) คลอดบุตรปลอดภัย (Anzan) และครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข (Kanai-anzen)

จากการแบ่งประเภทของเครื่องรางของ Fujikawa และ Escudero ที่กล่าวมาข้างต้น ได้กล่าวถึงสรรพคุณที่มีร่วมกันด้วยบางประการ ผู้เขียนจึงนำสรรพคุณที่มีร่วมกันทั้งหมดมาจัดประเภทของเครื่องรางญี่ปุ่นใหม่เป็น 3 ประเภท โดยพิจารณาจากหน้าที่ที่คล้ายกันและจากเป้าหมายของสรรพคุณในเครื่องรางญี่ปุ่น ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สรุปการจัดประเภทเครื่องรางญี่ปุ่นโดยผู้เขียน

กลุ่มเครื่องรางเสริม	กลุ่มเครื่องรางกัน	กลุ่มเครื่องรางแก้
กลุ่มเครื่องรางเสริมคือ กลุ่มที่มีสรรพคุณส่งเสริมให้สภาพการณ์ด้านต่าง ๆ เป็นไปในทางที่ดี	กลุ่มเครื่องรางกันคือ กลุ่มที่มีสรรพคุณต้านทานสภาพการณ์ที่ไม่คาดฝันในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น	กลุ่มเครื่องรางแก้คือ กลุ่มที่มีสรรพคุณบรรเทา ขจัดสภาพการณ์ที่เลวร้ายที่เป็นอยู่ให้กลับเป็นปกติ
1. เสริมดวง (Kaiun) 2. สมหวังในความรัก (Enmusubi) 3. ประสบความสำเร็จในการศึกษาหรือสอบผ่าน (Gakugyo joju) 4. กิจการ การค้ารุ่งเรือง (Shobai hanjo)	1. ปลอดภัยบนท้องถนน (Kotsu anzen) 2. คลอดบุตรปลอดภัย (Anzan) 3. ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข (Kanai-anzen)	1. ล้างชวย (Engiri) และแก้ว 2. ปัดทุกข์ (Yaku yoke) 3. ไล่ปีศาจ 4. ขจัดภัยพิบัติ

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการจัดแบ่งประเภทเครื่องรางไทยและญี่ปุ่น

เครื่องรางไทย	เครื่องรางญี่ปุ่น
แบ่งโดยเกณฑ์วิธีใช้เครื่องราง	แบ่งโดยเกณฑ์สรรพคุณของเครื่องราง
1. เครื่องคล้อง เครื่องผูก เครื่องคาด 2. เครื่องฝังใต้ผิวหนัง 3. เครื่องอม 4. เครื่องทา 5. เครื่องถือ และศาสตราวุธ 6. พระเครื่อง และพระพิมพ์	1. กลุ่มเครื่องรางเสริม 2. กลุ่มเครื่องรางกัน 3. กลุ่มเครื่องรางแก้
เครื่องรางไทยแต่ละชนิดมีความแตกต่างทางกายภาพเด่นชัด กล่าวคือ เครื่องคล้อง เครื่องผูก เครื่องคาด ไม่สามารถนำไปฝังไว้ใต้ผิวหนังเช่นเดียวกับเครื่องฝังใต้ผิวหนัง และเครื่องฝังใต้ผิวหนังไม่สามารถนำไปอมในปากได้ จึงควรใช้เกณฑ์วิธีใช้เครื่องรางในการแบ่งประเภท	เครื่องรางญี่ปุ่นออกแบบไว้สำหรับห้อยประดับตกแต่ง จึงไม่อาจแบ่งประเภทตามเกณฑ์วิธีใช้ดังเช่นเครื่องรางไทยได้ จึงควรใช้เกณฑ์สรรพคุณในการแบ่งประเภทและสามารถอธิบายวัตถุประสงค์ของผู้ใช้เครื่องรางได้

4. บทวิเคราะห์และสรุป

ผู้เขียนได้แบ่งเครื่องรางที่มีขนาดเล็กพกพาถือติดตัวไปได้ ในเครื่องรางไทยมี 6 ประเภท โดยใช้เกณฑ์วิธีใช้เครื่องราง ใน 6 ประเภทนี้มี 4 ประเภทที่กล่าวถึงในวรรณคดีขุนช้างขุนแผน คือ ประเภทเครื่องคล้อง เครื่องผูก เครื่องคาด ประเภทเครื่องฝัง ประเภทเครื่องอม และประเภทเครื่องถือ แต่ไม่กล่าวถึงประเภทเครื่องทาและประเภทพระเครื่องพระพิมพ์ อย่างไรก็ตามในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนอาจมีกล่าวถึงเครื่องทาที่เป็นได้แต่ผู้เขียนยังศึกษาไปไม่ถึง สำหรับพระเครื่องพระพิมพ์ เมื่อพิจารณาจากวรรณคดีขุนช้างขุนแผนที่แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 ผู้เขียนสันนิษฐานว่า พระเครื่องพระพิมพ์ในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์นั้น คนไทยยังไม่นำพระเครื่องพระพิมพ์มาเป็นเครื่องราง อาจเป็นเพราะว่าคติความเชื่อของคนไทยในสมัยนั้นมองว่ารูปพระพุทธรูปเป็นสิ่งของสูง จึงไม่เหมาะที่จะนำมาติดตัวเนื่องจากในชีวิตประจำวันอาจปฏิบัติในสิ่งที่ไม่เหมาะสม และจะกลับกลายเป็นอัปมงคลกับตนเองก็เป็นได้

ในด้านเครื่องรางญี่ปุ่น เมื่อพิจารณาจากหน้าที่ที่คล้ายคลึงและเป้าหมายของสรรพคุณในเครื่องราง ผู้เขียนได้แบ่งเป็น 3 ประเภท ผู้เขียนสันนิษฐานว่า ใน 3 ประเภทนี้ กลุ่มเครื่องรางกันน้ำจะเกิดขึ้นมาก่อนกลุ่มเครื่องรางเสริมและกลุ่มเครื่องรางแก้ เนื่องจาก 〇-マモリ (O-mamori) แปลตามศัพท์หมายถึง “การปกป้อง” หรือ “การคุ้มครอง” ซึ่งหน้าที่การใช้จะตรงกับความหมายมากที่สุด และภายหลังเมื่อศาสนาและความเชื่อของคนญี่ปุ่นมีการพัฒนา เครื่องรางญี่ปุ่นไม่ใช่เพียงสิ่งตอบสนองความกลัวพื้นฐานในเรื่องการปกป้องเท่านั้นแล้ว แต่วัดและศาลเจ้ายังสนับสนุนความต้องการของคนญี่ปุ่นที่เพิ่มขึ้นไปอีก ได้แก่ การส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ จึงทำให้เห็นการคิดค้น “เครื่องรางเสริม” ขึ้นมา ส่วนกลุ่มเครื่องรางแก้ก็อาจจะมีความพร้อม ๆ กันกับกลุ่มเครื่องรางกัน เพราะเมื่อพิจารณาจากสรรพคุณ ได้แก่ แก้ขง หรือบัดทุกข์ ไล่ปีศาจ ขจัดภัยพิบัติ สิ่งเหล่านี้มีพื้นฐานจากความกลัวที่กำเนิดมาพร้อมกับมนุษย์ในสมัยก่อนที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจของสาเหตุในปรากฏการณ์ธรรมชาติ

เครื่องรางญี่ปุ่นอาจมีมากกว่าที่ผู้เขียนกล่าวถึงในบทความนี้ เนื่องจากศาสนาพุทธและชินโตในญี่ปุ่นมีการพัฒนาแบ่งแยกย่อยเป็นหลายนิกาย ในแต่ละนิกายอาจมีเครื่องรางสำหรับปลอบประโลมศาสนิกของตนเอง หรือเป็นส่วนประกอบของวัฒนธรรมในนิกายนั้น ๆ ซึ่งควรมีการศึกษาต่อไป

ประเด็นที่ผู้เขียนต้องการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับเครื่องรางไทย คือการสำรวจการใช้เครื่องรางประเภทเครื่องอมว่าในยุคปัจจุบันยังมีคนใช้เครื่องรางประเภทนี้อยู่หรือไม่ กรณีที่มีเครื่องอมของคนในยุคปัจจุบันมีลักษณะอย่างไร และคนญี่ปุ่นคิดอย่างไรเกี่ยวกับเครื่องรางไทยที่เป็นเครื่องอม และศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับเครื่องรางญี่ปุ่นคือประสบการณ์การใช้เครื่องรางของคนญี่ปุ่น เพื่อศึกษาว่าผู้ใช้เครื่องรางพอใจกับผลสัมฤทธิ์ของเครื่องรางประเภทไหนมากที่สุด เครื่องรางใดเป็นที่นิยมเพราะมีประสิทธิภาพตามสรรพคุณตามความเชื่อมากที่สุด และความเห็นของชาวญี่ปุ่นต่อการใช้เครื่องรางของคนไทย

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2502). **ตำนานพระพิมพ์ ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเบย์**. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายไสว ทวีการ. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

ฉลอง สุนทรวานิชย์. (2551). **นวัตกรรมพระเครื่องไทย : ก่อนจะเป็นอุตสาหกรรมพระเครื่อง เมื่อพระเครื่องก้าวขึ้นเป็น "สุดยอด" ของเครื่องรางไทย. เอกสารประกอบสัมมนาวิชาการเรื่อง "โลกของอิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์" 28-29 พฤศจิกายน 2551. โรงแรมทวินโลตัส นครศรีธรรมราช.**

ราชันดำ. (2559). **นานาสาระ/มิต ดาบ พระขรรค์ กรีช ไม้ตะพด และไม้เท้า เรื่องมิต ดาบ และพระขรรค์ลงอาคม**

“ศาสตราอาคมอันทรงพลังยิ่ง”. ค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2563 จาก

<https://www.rachandam.com/Article/18/42/83>

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2537). **พระเครื่องในเมืองสยาม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.

สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. (2561). **คนไทยคิดอย่างไร ? กับ พระเครื่อง**. ค้นเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2563 จาก <http://suandusitpoll.dusit.ac.th/amulets/>

ห้องสมุดดิจิทัลวชิรญาณ. (ม.ป.ป.). **เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดพระวชิรญาณ**. ค้นเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2563 จาก <https://vajirayana.org/>

Escudero, A. B. (2015). **The Current Situation in Shinto Practices under the Influence of Consumerism in Contemporary Japanese Society : The Perception of O-mamori (Talismans) among Japanese and Foreigners**. Master Thesis of Science in Asia Pacific studies. Ritsumeikan Asia Pacific University.

Hafbergsdóttir, L. Ó. (2010). **The Research on Contemporary Popular Beliefs in Japan**. University of Iceland.

Mendes, E.T. (2015). **Ancient Magic and Modern Accessories: Developments in the Omamori Phenomenon**. Master's Theses. Western Michigan University.

Williams, M. A. (1992). **Innovation in Religious Traditions: Essays in the Interpretation of Religious Change**. Berlin & New York. Mouton de Gruyter.

Won-in, K. (2011). The study on Thai amulet : Phra Somdej Wat Rakhang. **Journal of Radioanalytical and Nuclear Chemistry**, 2011 (294), 383-386

Fujikawa, Y. [富士川游]. (1985). **迷信の研究**. 東京. 養正書院.

Fukuda, H. [福田博美]. (1986). 守り袋の変遷—懸守から胸守へ—. **文化女子大学研究紀要**, 1986, 65-71.